

Evenwicht moet terug in het onderwijs

Het onderwijs is in de ban van het rendementsdenken. De onvrede van scholen, universiteiten en leraren is manifest geworden nu het via de studenten in het Maagdenhuis een gezicht kreeg. Er worden onder dat rendementsdenken echter wel heel verschillende zaken geschaard en verstaan.

Het gaat er allereerst over dat het economisch nut van onderwijs decennialang leidend is geweest. Het ging om de waarde van een diploma op de arbeidsmarkt en de bijdrage aan de Nederlandse economie. Ten tweede gaat het debat over de wijze waarop prestaties van onderwijsinstellingen beoordeeld worden, bijvoorbeeld via doorstroomcijfers, aantallen afgestudeerden en uitvallers. Ten derde raakt het de onvrede over de stapeling van controles, benchmarks en registraties. De leraar wordt er gek van, de minister wil er vanaf. De jarenlange nadruk op transparantie en afrekenbaarheid van onderwijsinstellingen, versterkt door incidenten met diplomafraude, heeft zo'n beetje alles tot een cijfer teruggebracht dat gemeten en geregistreerd moet worden. Tot slot heeft dit de inspraak van en dialoog met studenten en leraren weggedrukt.

Leraren voelen zich miskend als ze enkel op de doorstroomcijfers worden beoordeeld en niet op hun professionaliteit en werkwijze. Studenten voelen zich miskend als ze alleen in gesprek kunnen met leraren en bestuurders via studiepunten en examenreglementen. Medezeggenschap voelt zich miskend, omdat zijn inbreng enkel nog adviserend is. Werkgevers voelen zich miskend omdat ze sneller willen inspelen op nieuwe

technologische ontwikkelingen en de behoeften aan nieuwe vaardigheden en vaklui. Bestuurders voelen zich miskend, omdat alle onvrede over dit systeem in hen samenkomt. Politici maken daar graag gebruik van door hen voor alles verantwoordelijk te houden. De gretigheid waarmee Louise Gunning door pers en politiek werd weggezet had niets te maken met een inhoudelijk onderwijsdebat.

Het evenwicht moet terug tussen rendement, vorming en sociale binding in het onderwijs. Dat doet recht aan de professionaliteit van leraren en de behoeften van studenten. Daar is veel meer dialoog voor nodig en minder stapeling van toezicht en controles. Dat vindt nu ook de minister van OCW, die samen met de politiek dan ook wel aan zet is. Vooral om het mogelijk te maken dat scholen en universiteiten eigen afspraken maken over prestaties en werkwijzen en dat stakeholders daarbij meer inspraak krijgen via een proactieve dialoog. In het overheidstoezicht zou het gesprek over hoe je je als onderwijsinstelling kunt verbeteren centraal moeten staan in plaats van het hoofdzakelijk controleren van prestatienormen. Er ligt al een wetsvoorstel dat de stimulerende rol van de Onderwijsinspectie explicieter maakt.

Studenten krijgen ook meer medezeggenschap. Toch is het de vraag wat een extra studentenzetel in het onderwijsbestuur oplevert. Het veroveren van een

Ook minister vindt nu dat er meer dialoog nodig is en minder stapeling van toezicht en controles

bestuurszetel heeft wel iets weg van het winnen van de oorlog van de vorige eeuw. Het hoger onderwijs internationaliseert en digitaliseert. Leren en ontplooiën is steeds meer verweven met alles wat we in het leven doen. Studenten hebben geen college van bestuur meer nodig om de beste colleges van gerenommeerde hoogleraren uit de VS op YouTube te volgen. De student-docent relatie is totaal veranderd door onbegrensde digitale mogelijkheden. Het onderwijsdebat moet gaan over de betekenis van onderwijs in en voor de veranderende samenleving. Een extra bestuurszetel leidt ook gemakkelijk tot inkapseling en commitment aan een oud systeem, zonder dat dit lastige gesprek gevoerd wordt.

Het brengt me terug bij de Commissie Dijsselbloem, die in 2008 stelde dat de overheid zich te veel bemoeide met het 'hoe', dus de werkwijze in het onderwijs, en enkel nog moest sturen op het 'wat'. Scholen en leraren moesten hun werkwijze in samenspraak zelf bepalen. De overheid moest sturen op leerdoelen via standaarden, monitoring en toezicht. Dat heeft echter tot een nog dwingender keurslijf van prestatie-indicatoren geleid. In de 21e eeuw is het leren zelf (het hoe) vaak belangrijker geworden dan het behaalde kennisniveau na de afronding van een vak (het wat). De overdreven focus op standaarden heeft dat weggedrukt. Het onderwijs moet dringend in dialoog met de samenleving om vorming en binding weer naast rendement te zetten. De conclusie van Dijsselbloem dat de overheid vooral bescheidenheid past is daarbij wel nog steeds van toepassing.

Kim Putters is directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau.

Kim Putters

